

Kipke Tamás

Két hangjáték

Pas de deux

Idősebbek hullámhosszán

Pas de deux

(Tizenegy óráútés. Írógépzaklatolás. Mélyhangú motorzúgás: autóbusz megy el az ablak alatt.)

Író: Az utolsó busz...

(Sóhaj. Mély szívás és szórakozott kilégzés. Zakatol tovább az írógép, sorvégi csilingelések. Tam-tam, ta-tam, tatatata-tam, ta-tam, tatata-tam, tam. Két szolid csengetés az előszoba felől.)

Í: Ki az Úristen lehet?

(Csoszogó lépések, nyikorduló ajtónyitás.)

Vendég: Bocsánatot kérek a zavarásért, de láttam, ég a villany, hallottam a zakatolást... Ne haragudjon, de megfojt a nikotinhiány... Tegnap bezárt a sarki éjjel-nappal üzlet. Szabadság miatt. Látja, sokba van nekünk ez a szabadság... Én majdnem belepusztulok. Ha meg nem kínál...

Í: Miért ne? Jöjjön beljebb. Igaz, csak Symphoniám van...

V: Beethoven is ezzel büszkélkedett... Elnézést a gyengécske humorért, tudja...

Í: ...tudom...

V: ...Mintha azt mondta volna, hogy tudom...

Í: Valóban.

V: Megmondaná, mire gondolt?

Í: Nem szoktam megmondani... Inkább megírom. Nem pocsékolhatok, nekem családom van.

V: Három gyerek, kisnyugdíjas anyós Celldömölkön, a gyerekek anyástól már egy jó éve ott vannak. Különélés?

Í: Maga is sokat tud... Mi olyan tudós fajta vagyunk, nemde? Na, üljön már le!

V: Nem akarok zavarni...

Í: Most már nem zavar...

V: Mára végzett a munkával? Mondat közben?

Í: Látom, jó megfigyelő... Akkor vegye már észre a cigarettát is az írógép mellett...

V: Bocsá...

Í: Parancsoljon...

V: Igazán nem akartam szemtelen lenni, de odatévedt a pillantásom... Lent járkáltam, és hallottam, hogy ír, úgy éreztem, meg vagyok mentve. Írni nem lehet cigaretta nélkül.

Í: És ital nélkül se. Töltsék egy vodkát? Én tonikkal iszom, hosszúra engedve, hogy hajnali háromig be ne rúgjak, addig tart a munkaidőm, de hiszen tudja...

V: Eltart az néha négyig is, vagy fél ötig...

Í: De van itthon paradicsom is...

V: Ha szabad, inkább tonikkal, de csak a cigarettához...

(Papírdobozcsörgés, ideges gyufagyújtás többszöri próbálkozás után. Egymás szavába vágó mély slukkok. Üveg csörren a pohár szélén.)

V: Tonikkal, ahogy Gabnai Ákos itta...

Í: Közös ismerős...

V: Azért mégse ugyanaz a viszony fűz hozzá...

Í: Maga olvas engem?

V: Nagy örömmel, és talán szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy elég alaposan.

Í: Kiket ismer még?

V: Én feinschmacker vagyok?

Í: Ezt hogy érti?

V: Csak jó írókat olvasok. Elsősorban magát, ha nem veszi hízélgésnek...

Í: Hadd vegyem annak, aminek akarom. Olyan jól esne, ha kicsit hízelegnének nekem. Pláne azok, akik olvasnak is. Jár magának a Literatura?

V: Nívós folyóirat... De megvallom, többnyire csak a maga írásait olvasom el. A többire nem nagyon marad időm. Dolgozó ember vagyok, nem széplélek vagy profi irodalmár.

Í: Én sosem írtam Literaturába...

(Rövid csend. Egyet üt az óra, negyed tizenkettő. Valaki kortyol az italából.)

V: Egyik folyóirat olyan, mint a másik...

Í: Ezt maga mondja, akiről kiderült, hogy egyet sem olvas? Mit mondhatnék akkor én? Egyébként majdnem igaza van. Tudja, kik szerkesztik ma is a lapokat? De hagyjuk... Mondja, tényleg olvasott maga valamit is tőlem? A Gabnain kívül?

V: Nagyzolásnak tűnhet, de le tudnék doktorálni magából.

Í: Forrásmegjelölések nélkül?

V: Igaza van... Maradjunk annyiban, hogy nem bibliográfus vagyok, hanem amatőr olvasó. Egy lelkes és lelkiismeretes amatőr.

Í: Kevés ilyen akad a gépészmérnökök között.

V: Szó, ami szó... De honnan tudja, hogy gépész vagyok?

Í: Nem az?

V: De...

Í: Ne mondjon már ellent a névtáblájának...

V: Szóval...

- Í: Hát persze. Megnéztem a kapualjban a lakónévsort. Érdekelt, ki virraszt velem együtt hajnali három-négyig a szemközti házban. Első hevületemben azt hittem, valami kolléga. Láttam, minden éjjel ég a lámpa egy ablak mögött, ott a harmadikon. Nem ír maga?
- V: Ki nem ír? Legfeljebb nem olyan jól, mint az igazi írók. Maga tudja a legjobban, hogy az írás az ember önmegvalósítása. Anatol is ezen rágódik az egyik novellájában. Egy esszében pedig úgy fogalmazott, hogy az írás az élet átértelmezésének legfőbb lehetősége. Pontosan idéztem?
- Í: Majdnem. Maga tényleg olvas engem...
- V: Azt hitte, blöffölök?
- Í: Nem tudom, mit hittem. És azt se tudom, most mit hiszek...
- V: Hogyhogy?
- Í: Azt se tudom, mit keres itt.
- V: Egy cigarettát. Illetve, ha nem tűnik túlzott szemtelenségnek, vennék még egyet. Ezt kerestem. És találtam még egy vodkát tonikkal...
- Í: Kettőt. Ha nem veszi rossz néven, töltök még egyet.
- V: Köszönöm... És így végre megismerkedhettem a legkedvesebb írómmal.
- Í: Hát...
- V: Ne aggódjon, nem kérem, hogy segítsen kiadni a verseimet. Egyszerűen szerettem volna megismerni azt az író, akinek szinte minden sorát olvastam. Ha nem fogy el a cigarettám, sose merek becsöngetni. Végül is nem vagyok tizennyolcéves gimnazistalány...
- Í: Sajnos...
- V: De jobban ismerem az életművét, mint a Kindelman Hajnalka, aki még az újságokban megjelent kis cikkekcskéket is elhozza magához dedikáltatni.
- Í: Maga nemcsak az életművet ismeri.
- V: Szomszéd vagyok...
- Í: Egy figyelmes szomszéd... Ismeri a barátaimat is?... Hogy egy író jól megértsünk, nem árt ismerni a szellemi környezetét... Néhány író, van köztük egy ateista filozófus meg egy katolikus pap is. Érdekes társaság.
- V: Az az igazság, hogy lanyhul az érdeklődésem. Hét-nyolc éve még szívesen elbeszélgettem volna velük...
- Í: Hát igen, mindig kint állt az erkélyen, vagy kinézett az ablakon, ha jöttek hozzám. Az utóbbi időben viszont már sosem.
- V: Mondom, egyre inkább beérem az olvasással.
- Í: Nem valami másról van itt szó?
- V: Mire gondol?
- Í: Már megint ez a kérdés: „Mire gondol?”... Egyébként arra, hogy megbukott az a politikai rendszer, amely engem figyeltetett. Magával.

(Csend, aztán egymás után koccan két pohár talpa a tálcán.)

Í: Jól mondom?

V: Nagyjából...

Í: Tudja, nemcsak maga figyelt engem, hanem én is magát. Na, igyon nyugodtan. Vodka is töltök még, nemcsak tiszta vizet a pohárba... Nagyon hülyének nézhetett engem, hogy olyan óvatlanul figyelt.

V: Dehogyan...

Í: De igen. Azt gondolta, egy süket filosz, aki csak az írógépéig lát. Hát nem, kedves uram, az utca túloldaláig azért elláttam. Szóltam is minden barátomnak, hogy figyelnek. Volt, aki aztán elmaradt, például a filozófus. A másik csak akkor jött, ha esett az eső, az ernyője fedezékében biztonságban érezte magát. Védekeztünk, ahogy tudtunk.

V: Észrevettem.

Í: Azt akartam, hogy észrevegye. Maga, és azok is, akiket képviselt. Hogy nem vagyunk egészen hülyék. Hogy van bennünk civil kurázsiz.

V: Tényleg igyekeztek túljárni az eszemen. Ha jött valaki az esernyő alatt, csak akkor engedte be az előszobából, ha már behúzta a függönyt. Én meg álltam az ablakban, és csak az árnyékokat bámulhattam. Aztán rájöttem, hogy nem érik be ennyivel, még bosszantani is akarnak. Vagy szórakoztatni?

Í: Humánus emberek vagyunk...

V: Azon a fergeteges árnyjátékon, a bacchanálián, emlékszik, úgy két éve lehetett...

Í: A névnapomon, igen...

V: ...igen, hát azon rettentően sokat nevettem. Megédesítették egy kicsit a kudarcomat.

Í: Pedig a játék lényegét nem láthatta. Igyekeztünk minél köznapibb mozdulatokat végezni a szoba terében, amelyek aztán bacchanáliának látszanak a függöny vetítövásznán. Tudja, ha elveszünk egy dimenziót, a dolgok másnak látszanak, mint amik...

V: Igen, erre még gépész-hallgató koromból emlékszem. Jó voltam ábrázoló geometriából.

Í: Mondja, nem lett nagy baja abból, hogy nem tudott minket rendesen figyelni? Persze, ha még ma is titok...

V: Egyre kevesebb a titok. Bár, ki tudja? Egyébként nem. Nem lett bajom belőle...

Í: Ennek azért örülök. Nem akartunk mi rosszat magának, csak egy kis borsot törni az orra alá...

V: Nem lett bajom, mivel senkit nem érdekelt, hogy kik járnak magához. Legálábbis amióta én ott szemben lakom. Pár nap híján öt és fél éve.

Í: Nem értem...

V: Hogy miért figyeltem? Mert szórakoztatott. Kíváncsi voltam, mikor veszi észre, és hogyan próbál majd kijátszani.

Í: És, hogy vizsgáztam?

V: Elégségesre. Nagyon kellett mutatnom magam, hogy végre felfedezzem. De aztán ötletesen próbált elbújni a szemem elől.

Í: Vihetném valamire mint ellenálló?

V: Nem, mert nehezen veszi észre, miről is van szó.

Í: Magát azért észrevettem...

V: Azt vette észre, amire felhívtam a figyelmét.

Í: Szóval szórakozott velem?

V: Inkább mi egymással, nem?

Í: De azt ne mondja, hogy Tollert nem ismeri?

V: Kicsodát?

Í: Toller Milánt. Ő az a szakállas, köpcös férfiú. Ő mindig ernyő nélkül jött.

V: Emlékszem. De nem ismerem.

Í: Ez majdnem lehetetlen. Egyedül neki adtam oda annak a meg nem jelent esszének a kéziratát, amelyből maga az előbb idézett.

V: Ne gyanakodjon rá...

Í: Szegény Milán! Valahogy egyre gyanúsabb lesz, pláne attól, hogy maga védi.

V: Vigyázat, mester! A kétértékű logika végzetes csapdákat rejt. Akire én jót mondok, az mind gazember volna? Sőt, már az is, akire nem mondok rosszat? Éppen maga ír erről, éppen abban a bizonyos esszében, ha jól emlékszem.

Í: Ne bizonygassa, elhiszem, hogy mindent olvasott tőlem. Lám, még azt is, ami meg sem jelent.

V: Így igaz.

Í: Kukker?

V: Hát persze.

Í: De miért?

V: Mert erre voltak kíváncsiak. Nem a barátaira és a levelezésére, nem a telefon-beszélgetéseire. Ezek már régen nem érdekesek, hiszen maga nem terrorista és nem forradalmár típus. Maga az írásaival lehetett volna egy kicsit veszélyes. Vagy csak zavaró... Persze nem maga egyedül, hanem még vagy huszan-harmincan a kollégái közül. Ezért aztán jó volt előre tudni, mi íródik éppen. Mire a kész írást elvitte valamelyik szerkesztőségbe, ott a megfelelő ember már pontosan tudta, mit is hozott, az megjelenhet-e, vagy mit kell kihúzni, hol kell átdolgoztatni, és esetleg milyen irányba kellene terelgetni a képzeletét. Így ment ez, ha nem vette volna észre.

Í: Nem akartam elhinni...

- V: Pedig valahol mélyen sejthette. Az egyik novellája arról szól, hogyan próbálják az emberek gondolatait is megismerni. Tudja, a fekáliagyűjtés...
- Í: Az egy materialista tudományos-fantasztikus írás volt... Ha a gondolat anyagi természetű, akkor az emberből távozó anyagokból kielemezhetők az elvetett gondolatok. Ezekből pedig következtetni lehet azokra, amelyekkel az illető továbbra is foglalkozik. Ez logikus, legalábbis a maguk materialista logikája szerint...
- V: Mikor erről a novelláról jelentettem, a kollégák rázkódtak a nevetéstől. A BM-újság szerkesztője fegyelmit kapott, mert lemásolta a vizsgálati példányt. Be akarta tenni a belső terjesztésű lapba...
- Í: Így ettől a honoráriumtól is elestem... Persze igaza van. Tényleg sejthettem valamit, nyilván ezért fordítottam el az asztalt, hogy ne láthasson bele az író-gépembe.
- V: Ezzel sok bosszúságot okozott. Hiszen azért mutattam magam olyan feltűnően, hogy vegye észre, figyelem magát. Így maga a személyi figyelés ellen akart védekezni, és nyitva hagyta a másik oldalt. Mint a sakkbán. Aztán váratlanul rosált.
- Í: De maga azóta is beleolvas a készülő írásaimba, úgy érzem.
- V: Érdeklődésem csillapíthatatlan.
- Í: De hogyan?
- V: Ha kinéz az ablakon, kissé balra, lát valamit azon a második emeleti ablakon.
- Í: Mi az, tükör?
- V: Persze. Az ott egy öregasszony lakása. Mindig kihajolt szegény, hogy lássa, ki áll lent a kaputelefonnál. Kedves ember vagyok, csináltattam hát neki egy tükröt. Így csak elhúzza a függönyt, és látja, amire kíváncsi. A tükröt a szakembereink készítették, így abban én is látom azt, amire én vagyok kíváncsi.
- Í: Rohadt egy alak maga, már megbocsásson.
- V: Sejtettem, hogy ezt vágja majd a fejemhez. Bár megvallom, tartottam tőle, hogy esetleg a hamutartót is.
- Í: Akkor is ilyen nyugodtan ülne?
- V: Nem hiszem, gondolom előbb eltörném a hamutartós kezét, már csak úgy ösztönösen. Tudja, nem vagyok kommandós, de valami önvédelmet én is tanultam... Végül is nem azért jöttem, hogy agyonüttessem magam.
- Í: Cigarettaért jött. Legalábbis azt mondta.
- V: Tényleg elfogyott a cigaretta. Egyébként azért jöttem, hogy meggyónjak.
- Í: Akkor most térdeljen le!
- (Széknyiszorgás, padlórecsegés.)*
- Í: Mondja a bánatimát!
- V: Teljes szívemből szánom és bánom minden bűnömet, erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem, és a bűnre vezető alkalmat kerülöm, Ámen.

Í: Ego te absolvo... in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti... Na, igyunk!
(Koccannak a poharak.)

Í: Megkönnyebbült?

V: Valamelyest. Bár ha maga is letérdelt volna...

Í: Én? Minek?

V: Akkor talán jobban éreztem volna, hogy maga is komolyan veszi ezt a gyónást. Különbösen is, a karthauziak így csinálják: a gyóntató odatérdel a gyónó mellé. Legalábbis a maga egyik könyvében...

Í: Elnézést, olykor elfeledkezem róla, hogy maga ennyire művelt. Pedig hát kiderült...

V: Már megbocsásson, de nem kiderült, hanem én magam gyóntam meg. Ez azért mégsem ugyanaz. Vegye már észre, én adtam a szájába minden újabb kérdést. Higgye el, ezt a műfajt én ismerem jobban. Még kihallgatótiszt koromból... Szóval nem maga hallgatott ki engem, hanem én gyóntam.

Í: Egészen szabályosan mondta az imát. Honnan tudja maga ezt? Vallásos? Vagy az volt valamikor? Vagy most hirtelen lett keresztény, hátha jól fog jönni? Hátha szükség lesz jó katolikus spionokra? Öt éve ugyanilyen folyékonyan mondta még a Kommunista Kiáltványt?

V: Látja, most bizonyítja, hogy nem vette komolyan a gyónásomat. De hát ez a maga lelkiismeretének az ügye.

Í: Gyónás meg lelkiismeret... Ezt tanították a rendőrákadémián?

V: Nem, ezeket a kapucinus gimnáziumban tanultam... Három évvel jártam maga alatt. Szóval én még onnan ismerem magát. Maga persze a nevemet se tudja, az ember nem emlékszik az alsóbb évfolyamokra.

Í: Mondja már, milyen néven keressem majd a tablón? Meglepődnék, ha ugyanaz állna odaát a levélszekrényén...

V: Persze, hogy nem ugyanaz.

Í: Na, és melyik az igazi? Talán már ott sem az igazi néven szerepelt?

V: Ezt véletlenül eltalálta.

Í: Hogyhogy?

V: Másodikos voltam, amikor apám, máig nem tudom, miért, magyarosította a nevét. Dauner helyett így lettem én is Dimény harmadik elejére. Így keressen a tablón, ha arra jár.

Í: Három évvel járt alattam? Akkor maga... Mondja, nagy udvariatlanság a részemről, hogy nem akaródzik átváltanom a tegezésre?

V: Ugyan... Megszoktam, hogy leprásként kezelnek. Vagy undorodnak, vagy pedig félnék tőlem. Olykor meg egyszerre.

Í: Szóval maga hetvenegyben végzett? Nem... akkor Antal atyát nem...

V: De, igen. Én...

(Valaki rágyújt. Csend.)

- Í: Te szemét!
- V: Az előbb még magázódtunk...
- (Mindketten isznak a poharukból.)*
- Í: Akkor ez volt most a pertu.
- V: Harmadikosok voltunk 1970-ben, akkor volt a Lenin-centenárium. Április akár-hanyadika volt, mi az egyik sráccal, akiből később pap lett, kivágtuk egy képből Rodin Gondolkodóját, és egy Lenin-fejet ragasztottunk rá, alá valami olyan szöveget írtunk, hogy kicsit tovább kellett volna gondolkodni, és csak aztán cselekedni. Antal atya, mikor meglátta, piszkosul lecseszett minket, mindketten kaptunk egy-egy elégtelent, mert percek alatt bebizonyította, hogy nem ismerjük eléggé Lenin történelmi szerepét. Aztán magyarázni kezdte a következő anyagrészt. Másnap mindhármunkat udvariasan behívtak a rendőrségre, úgy látszik, már volt valaki az osztályban... Elmondták, hogy ilyesmivel sokat árthatunk az egyházi iskola jóhírének és a mai kiegyensúlyozott egyházpolitikának, mert a balosok folyton a klerikális reakciót emlegetik, és az ilyen esetek lovat adnak alájuk, satöbbi... Antal atya mindent bedobott, ezt a csínyt páratlan hülyeségnek, minket viszont nagyon értelmes fiatalembereknek aposztrofált, akik egészen biztosan tanulni fognak ebből a leckéből.
- Í: És te tanultál...
- V: Addig is jóban voltam Antal atyával, azután meg méginkább. A bizalmába fogadott, érettségi után is visszajártam hozzá, bevont a szakmunkástanulók között titokban végzett pasztorációba. Nem sejthette szegény, hogy engem másnap a kimenő idején megkeresett a kihallgató rendőrtiszt. Tudatta velem, hogy csak akkor úszhatom meg ennyivel, hiszen én voltam az értelmi szerző, ha meggyőzőm őket a megbízhatóságomról. Aláíratott velem valamit, és hétről hétre a nyakamra járt. Én meg próbáltam meggyőzni őt. Félttem.
- Í: Ne mondd, hogy félelemből súgtad be az osztálytársaidat! Vagy félelemből juttattad börtönbe a volt tanárodat...
- V: Akkor már benne voltam. Nem lehetett kiszállni. Fölvettek az egyetemre, áttuszkoltak a vizsgákon, már amelyiken erre szükség volt. Persze nem ingyen.
- Í: Az öreg tudja, hogy te voltál?
- V: Én mondtam meg neki. Vártam a börtön előtt. Adott egy marha nagy pofont, aztán megcsókolt és bocsánatot kért. Együtt ittunk késő éjszakáig. Azóta nem jártam a Vizivárosban, a rendház tájára se mentem... Átkértem magam egy másik területre.
- Í: Akkor jöttek az írók?
- V: Sokminden jött még előbb...
- Í: Spicliből hivatásossá lettél...
- V: Amatőrből szakember.
- Í: Ugye, nem veszed rossz néven, ha tőlem se pofont nem kapsz, se csókot?

- V: Téged nem súgtalak be. Nem kerestelek föl, mint régi iskolatársad, nem férköztem a bizalmadba. Ellenem védekezhettél. És védekeztél is. Legfeljebb nem elég jól. De hát, Istenem...
- Í: Fair play? Úgy gondolod?
- V: Olyan volt ez, mint a sakk, lépett az egyik, és lépett a másik, próbáltunk túljárni egymás eszén.
- Í: De én nem akartam játszani!
- V: Ugyan, ugyan... Hízeltgetted neked ez az egész, hogy figyelnek. Fontosnak érezted magad. Valakinek. És belevaló ellenfélnek is, aki olykor okosabb, mint a másik.
- Í: Miféle játék az, amelyben az egyiket egy egész apparátus segíti?
- V: Mondjuk úgy, hogy én játszottam a fehér bábokkal.
- Í: Pénzért csináltad?... Már amikor profi lettél...
- V: Igen, sok pénzért. Meg hajtott valami nehezen körvonalazható tudásvágy.
- Í: Mint a tudósokat és a művészeket, ugye?
- V: Ez is egyfajta tudomány. Jól csinálni ezt a művészetet...

(Kettőt csördül a telefon. Aztán csend.)

- Í: Téged érdekelt az, hogy én mit írok?
- V: Legalábbis egy idő után. Nem tudom igazán megítélni, jó író vagy-e, de érdekelték a gondolataid, hogy miről mire jutsz. A spéci látcsövemmel elolvastam, magnóra mondtam és legépeltem az írásaidat, aztán leadtam a főnökömnek. Egy példány azért nekem is maradt, olykor elemezgettem, már úgy a magam szempontjából, a műveidet. Tudni akartam, ki ez az ember.
- Í: A céged akarta tudni...
- V: Ne gondold. Ők egyszerűen bánni akartak veled, meg a hasonlókkal. Néhány ember akadt csak ott, akit az írók és az írásaik szenvedélyesen érdekeltek.
- Í: Az egyik te vagy...
- V: Igen. A tudás nemcsak politikai értelemben hatalom. Lélektanilag is...
- Í: És te kémkedve szerzed ezt a tudást.
- V: Minek ír az író, ha nem azért, hogy olvassák? Én az írásaidat kémleltem. Valld be, mindig olyan olvasókra vágytál te is, akik legszívesebben már a gépből tépnék ki a kéziratoldalakat. Hát tessék, itt ül ez a rajongó olvasó, és nagyra értékelné, ha a mester töltene neki egy vodkát.

(Kocog az üveg a poharak szélén.)

- Í: A naplójegyzeteimet is olvastad...
- V: Persze, legfeljebb azokról nem számoltam be a feletteseimnek. Ez az én külön tudásom.
- Í: Kilested a legtitkosabb titkaimat...

V: Ugyan, azokat nem írja le az ember. Az író sem. Amit leír, azt az olvasónak szánja. Legfeljebb nem a mainak, hanem az utókornak. Én tehát az utókor is vagyok...

Í: Szerintem inkább egy kukkoló.

V: Annyi történt, hogy te riszálva vetköztél az ablak előtt, én meg nem csuktam be a szemem. El kell ismerned, ez így hűségesebb képe a helyzetnek.

(Isznak, gyufa sercen, egyikük rágyújt.)

Í: Meg vagyok döbbenve. Nem találok szavakat...

V: Ez nálad elég ritkán fordul elő. Az eddigi nem túl terjedelmes életművedben például tizenegyezernél többet használtál.

Í: Micsoda? Te megcsináltad a szótáramat?

V: Mondtam, hogy van bennem tudásszomj. Talán tényleg ledoktorálok belőled... Persze, ha lecsuktak volna, most nagyobbnak látszanál, érdeklődnének irántad, és akkor én is találhatnék vevőt a szótáramra...

Í: Kinek a szótárára...?

V: Mondjuk úgy, hogy a miénkre, jó?

Í: Nem igazán...

V: Pedig valamiképpen összetartozunk. Egymás körül táncolunk: pas de deux... Feltételezzük egymást. Mint író és lelkes olvasó, mint figyelő és megfigyelt. Vagy ha úgy jobban tetszik, mint üldöző és üldözött. Kicsit egymáshoz is hülyültünk. Vagy inkább a helyzethez. Az érzés, hogy figyelnek, bátorra és gyávává tett egyszerre, dacoltál velem, de kimutathatóan erősödött az írásaidban az öncenzúra hatása. Neked én lettem az öncenzorod, én meg egyre inkább a te írásaidon keresztül kezdtem nézni és értelmezni a világot. Hovatovább a te szemeddel látom a dolgokat. Alig érzem magam önálló intellektusnak. Úgy örülök itt most, mintha az egyik hősöd volnék. Jó, legyek negatív hős... Bár te eleddig húzódoztál attól, hogy pozitív meg negatív hősökre osszad az embereket...

Í: Cinikus vagy és kíméletlen.

V: Csak annyira, mint te...

Í: Hagyd már ezt a hülyeséget. Valamennyire tényleg összekötött minket ez az embertelen szituáció, de én akkor sem írtam feljelentéseket, és nem leskelődtem mások után.

V: El ne felejtsd, hogy én ugyanúgy tudom, akárcsak te, miféle teleírt lapok lapulnak ebben az íróasztalban.

(Kopogás az asztallapon.)

Í: Egy író művei, kedves barátom. Ez utóbbit ne vedd szó szerint...

V: „A figyelő” című kispróza például, amely arról szól, hogy a szemközti házban, a harmadik emeleten valaki évek óta kukkerral figyeli az író lakását. Az illető negyven év körüli, nagydarab, szőke férfi, gépészmérnök, ez áll a neve alatt a levélszekrényen... Mondtam már, ugye, hogy úgy érzem magam, mint az egyik

hősöd? Nézd csak, hát én is negyven körül járok, nagydarab vagyok és szőke, gépészmérnök, és a lakásoddal szemközt lakom. Micsoda véletlen... Amit te írtál, az egy feljelentés. Irodalmi álruhában. Itt a keresett bűnös, akire ma mindenki vadászik, a régi rendszer kiszolgálója, sőt működtetője. Ha ez a novellád megjelenik, valamelyik félbolond olvasónak csak ki kell derítenie a lakáscímédet, és máris rámtalált. Ha rendesen följelentenél a bíróságon, még reménykedhetnék egy jogszerű perben. De te fennköltebb vagy ennél. Inkább kiszolgáltatatsz országnak-világnak. Ha meglincselnek is, te mosod ártatlan kezeidet...

- Í: Te legalább higgadt szakemberek kezére juttattad a magad megfigyeltjeit...
- V: Téged, sajnos, elmulasztottalak. És lehet, hogy ez lesz a vesztem.
- Í: Félsz, ugye?
- V: Miért, te nem félnél?
- Í: Én féltem már eleget.
- V: Értem: ezért kell most nekem rettegnem. Ez az újfajta igazságosság... Gratulálok... Az éppen fölülkerekedők igaza...
- Í: Azok után, amiket elmondtál, bennem igyekszel büntudatot kelteni?! Látod, ezért nehéz elhinnem, hogy őszintén gyóntál...
- V: Őszinte gyónás csak az irgalom reményében várható. És én tudom, hogy te mit írsz mostanában... Tudod, én a fiókokba és az írógépekbe látok...
- Í: Néhány hete kezdtem ezt írni! Te még most is figyelsz engem?
- V: Sokra megyek vele... Kit érdekel ma már? Legföljebb engem.
- Í: Tényleg, miért csinálod?
- V: Azt is mondhatnám, megszokásból. Szakember vagyok, ehhez értek...
- Í: És a többiek? A kollégáid? Máig követik a főpolgármestert, lehallgatják a miniszterelnök telefonjait? És a vállalatok? Gumibabákat vernek elhagyott hétvégi házakban? Megszokásból? Mert szakemberek, akik ehhez értenek?!... És te akarsz bennem büntudatot kelteni...
- V: Már megint ezek a túlhajtott párhuzamok... Antal atya a magyar óráin gyakran idézte nekünk Déry Tibort: „óvakodjunk a túlfeszített hasonlatoktól”...
- Í: Antal atyától talán mást is megtanulhattál volna...
- V: Visszaélsz a vallomásommal...
- Í: Ne röhögtesz, mert cserepes a szám... Ugye, így mondtuk kamaszkorunkban?... Te és a vallomás...
- V: Te már majdnem olyan romlott vagy, mint amilyennek engem látsz. Rosszhiszemű lettél, elvesztetted a tisztánlátásodat. Vigyázz, ebbe íróként belehalhatsz...
- Í: Azt azért tisztán látom, hogy valami szögletes van a nadrágod zsebében. Netán egy kemény dobozos Marlboro...?
- V: Óh! Hát ha ezt megtalálom, nem jöttem volna föl...

- Í: Dehogynem. Régen kiterveltéd már. Ki akartad szagolni, mit tudok rólad... Ha véletlenül nincs cigim, tíz perc múlva rálelsz a magadéra, és beszélgethetünk tovább. Most meg egy órája már próbálsz úgy ülni, nehogy észrevegyem, mi van a zsebedben.
- V: Képtelen vagy elhinni, hogy meg akartam könnyebbülni?
- Í: Nem erről van szó... Te le akartad pecsételni a számat. Antal atyát vártad a börtön előtt. Hát ha megsejtette, ki is jelentette föl. De így, hogy te megvallottad neki, mint valami gyónási titkot kellett őriznie, amit megtudott. Nálam is valami ilyesmire játszol. Ennyire azért, úgy látszik, bízol az erkölcsi érzékemben...
- V: És? Hiába bízom?
- Í: Reménykedjél. Gyötrődj egy kicsit. Imádkozzál, vagy mit tudom én. Ja, és talán hagyd abba a leskelődést! Egyáltalán rendőr vagy te még?
- V: Félig-meddig.
- Í: Vagyis?
- V: Rendelkezési állományban. Kapom a fizetésem felét, és nem kell csinálnom semmit.
- Í: Sokaknak ilyen helyzetben még munkanélküli segély se jut... Valaki másnak dolgozol most?
- V: Hidd már el, most nem vagy érdekes.
- Í: Akkor te csak úgy magánszorgalomból? Hogy ne mondjam, becsületből leselek engem?
- V: Ebben a műfajban nagyon fontos a folyamatosság. Nem szabad szünetet tartani, mert elveszíted a fonalat, később esetleg nem tudod értelmezni, amit megfigyelsz.
- Í: Később? Te abban reménykedsz, hogy előbb-utóbb majd „érdekes” leszek?... Hogy a te szavaiddal éljek...
- V: Ha te igazi író vagy, mindig és mindentől folyton független akarsz lenni. És attól minden hatalom tart egy kicsit. Mert veszélyes, de legalább zavaró. Gyanús.
- Í: És akkor jössz majd te?
- V: Esetleg jöhetnek én is. Jó szakember vagyok. Ezt a mostani főnökség is tudja. És a jó szakembereket inkább dolgoztatják, nehogy valaki más foglalkoztassa őket.
- Í: Te azt hiszed, hogy semmi sem változott?
- V: A politikai rendszer változott. De a folyók ugyanarra folynak, a tárgyak a föld felé esnek. Nem fordult ki sarkaiból a világ...
- Í: És továbbra is az erkölcstelenség a természeti törvény...
- V: Erkölcstelenség... Mindennek lehet erkölcsi alapot találni. A kommunisták is találtak, amikor üldözni akarták a máskéntgondolkodókat. Most találnak az antikommunisták is, amikor zaklatják a volt kommunistákat, mert most éppen ennek van szezonja. És jaj nekem, ha nem vagyok elég ügyes vagy szolgálatkész... De ha holnap az antialkoholisták kerekednek felül, vagy netán a szüzek

és az impotensek, akkor te is megnézheted magad. Ők is erkölcsökre hivatkoznak majd... Én meggyóntam neked. Lehet, hogy nem találsz elégségesnek a hitemet, talán tényleg nem tudnék hegyeket megmozgatni veled, de legalább téged szeretnék megindítani. Kiszolgáltattam magamat. Ha kiadod ezt a novelládat...

(Kopogtat az asztal lapján.)

V: ...akkor erkölcstelenebb vagy mint én, akit vádolsz. Ez ugyanis most még csak vádaskodás. Amit valóban tudsz rólam, amivel vádirattá erősíthetnéd, azt viszont tőlem tudod.

Í: Igazad van. Csúnyán alulmúlnám magam, ha a tőled hallottakat felhasználnám ellened...

(Széknyiszorgás.)

V: Azért mégsem semmi az a polgári tisztesség, amiről annyit írtál. Emlékszem, Márai ürügyén oldalakon át fejtegetted a tisztesség védőőrizetét, „a szabadságot csak a tisztesség korlátozhatja, olyan ez, mint valami védőőrizet, kellemetlen ugyan és lehatároló, de nélküle volnánk csak igazán kiszolgáltatottak...” Jól idéztem?

Í: Szóval csúnyán alulmúlnám magam, ha vádaskodnék, vagy visszaélnék a „vallomásoddal”, idézőjel vissza... De mi van akkor, ha egyszercsak azt mondom: most pedig szarok a polgári tisztességre? Ha holnap beviszem valamelyik szerkesztőségbe, ahol ugyan még mindig sok a genyó alak, de már ők sem tudakolják a szempontjaitokat... Na, mi van? Akkor megfújhatod, öreg...

V: Ha netán erre ragadtatnád magad, akkor nekem is lépnem kell.

Í: Ebben a partiban te már nem tudsz lépni.

V: Ezt rosszul látod. Engedd meg, hogy elemezzem az állást.

Í: Tessék...

V: Beszélgetésünk elején említettem neked azt a kis gimnazistalányt.

Í: Micsoda?

V: Hát a Kindelman Hajnalkát. Aki olykor feljött hozzád, hogy dedikáltassa a könyveid mellett még a cikkeidet is.

Í: Na és? Mi van vele?

V: Hát, ha kicsit ráijesztenek, vallomást fog tenni. Ellened...

Í: Mit fog csinálni? És ki ijeszti rá?

V: Mondjuk a gimnázium igazgatója, vagy az ifjúságvédelmi főhadnagy. Mindketten jó ismerőseim. A lány meg csak tizenhat éves, nem tizenhét és fél, ahogy neked hazudta. Csak jól fejlett és szép. Tényleg szép...

Í: De hát nem történt semmi...

V: Semmi?!

Í: Jó, hát tette-vette magát a kis szuka, én meg benyúltam a lába közé. Ennyi.

V: Ez elég. Tudod, most olyan erkölcsös időket élünk. Meg keresztény, meg minden... Szóval megrontás kísérlete. Kaphatsz érte másfél évet. Börtönbe

juthatsz, tudod? Igaz, nem mint politikai, mint az igazság üldözött bajnoka, hanem mint egy középkorú pederasza. De a börtön az börtön. Csak az a peched, hogy mindez most lehetséges... Az előző rendszerben azt is mondhattad volna, hogy rádfogták az egészet. Az egy romlottabb világ volt, még növelte is volna az ázsiódat az ügy. De most az erkölcsökkel nem lehet viccelni. És jogállam lettünk...

Í: Szép, mondhatom...

V: Én persze nem akarom kijátszani ezt a lapot. Legföljebb önvédelemből...

(Halkan ketyeg a falióra.)

Í: Látod, most elkövettél egy végzetes hibáét. Azzal, hogy ezt elmondtad. Ha elmesélem a lánynak, ha tudni fogja, hogy honnan fúj a szél, nem ijed meg. Nem fog ellenem vallani. Jobban utál majd téged, ismeretlenül is, mint engem azért, hogy akkor mégsem történt meg, amit ő annyira szeretett volna, és aminek én is alig bírtam ellenállni...

(Csend. Négyet, majd kettőt üt az óra.)

Í: Volna még a számodra egy meglepetésem... Van egy kézirat, amiről nem tudsz... Kint a konyhaasztal fiókjában... Hajnali háromtól írom reggel hatig... Villanyoltás után osonok ki, nehogy gyanút fogjon valaki ott, a szemközti házban...

V: Ez valami nagyon fontos kézirat lehet...

Í: Tényleg az.

V: Akkor ne beszélj róla. Ne indítsd be az önvédelmi reflexeimet, mert megint kitalálok valamit...

Í: Ne félj! Nem akarlak börtönbe juttatni... Te ott is csak tégla lennél... Attól olyan szűk a börtön, hogy sok benne a fal, és nagyon sok a tégla... Ezt Antal atya mondta a börtönben. Egy vamzer-jelentésben olvastam...

V: Miben?

Í: Vamzer-jelentésben. Ahogy lecsukták, rögtön érdekelni kezdett, mi is történt vele tulajdonképpen. Szabadulása után hiába nyaggattam, mindig azzal tért ki, „hagyd a fenébe, úgy volt jó, ahogy volt, az Istent szeretőknek minden a javukra válik”. És most egy hónapja végre sikerült szereznem egy kutatási engedélyt a BM irattárába. Az ügy összes anyagát elolvashatom. Persze minden egyes dosszié kartonjára ráírják a nevemet: hogy olvastam. Szóval tudhatom is meg nem is mindazt, amit megtudok. Ebben az anyagban találkoztam a neveddel. Azt persze ma estig nem gondoltam, hogy az a Dauner-Dimény azonos az én figyelőmmel...

V: Azonos.

Í: Alapos munkát végeztél, mondhatom...

V: Hát igen. Arra gondoltam, ha már besúgom, legalább lássák, hogy jól csinálom, legyen valami hasznom is belőle...

Í: „Operatív szempontból rendkívül hasznos”. Ez volt ráírva az egyik jelentésedre...

(Sóhaj.)

Í: Félelmetes megtudni ezeket a dolgokat.

V: Miket?

Í: Nem is tudom... Mindazt, ami... ami tulajdonképpen nem tartozik rám. Hogy az emberek hogyan vetkőznek ki magukból: papok káromkodnak, az ateisták meg imádkoznak...

V: Bizony... Találkozol majd valakivel, és eszedbe jut, hogyan viselkedett a kihallgatáson. Mikor köpte ki a barátja nevét: néhány okos szó, egy kis lelki masszírozás vagy csak öt-hat pofon után, az egyik véres fogával együtt? Vamzerek jelentéséből tudod, mit is csinált a zárkában. Hogy hányszor nyúlt magához éjszakánként... Aztán emlékszel az ő vamzer-jelentéseire is. És tudod, mit vállalt, mit írt alá, hogy ő is szabaduljon a soron következő amnesztiával...

Í: Persze látni néhány nagyszerű emberi tartást is... De a többség... hát az valóban... És rossz rágondolni, én hogyan viseltem volna mindezt... Nyomasztó megtudni ezeket. Alig bírok aludni.

V: Akkor miért nem hagyod abba?

Í: Mert ugyanakkor valahogy mégis érdekel...

V: A tudás: hatalom...

Í: Nem erről van szó.

V: Dehogynem. Most te is mindazt tudhatod, amit egy kihallgatótiszt... Nem érzed néha, valami különös bizsergéssel, hogy tulajdonképpen a markodban vannak?

Í: Nem. nem... És különben is... Nem én vertem ki belőlük...

V: Erre azért ne legyél olyan büszke... Azt is mondhatnánk, hogy még csak meg sem dolgoztál a tudásért... A verőember legalább beleizzadt, és az ő arcára emlékezhetnek... Ez manapság nem is veszélytelen. Te kényelmes páholyból szemléled az egészet.

Í: Én is kukkoló vagyok?

V: Te mondtad...

Í: Iszonyú... Az utolsó három dossziénál tartok. Aztán abbahagyom, visszaadom a kutatási engedélyt.

V: Mit írsz ebből az egészből?

Í: Nem tudom.

V: Hogyhogy nem tudod? Mit írtál eddig?

Í: Nem tudom.

V: Nem olvastad el, amit leírtál?

Í: Nem. Várj...

(Lépések, ajtónyikorgás. Majd közeledő lépések.)

Í: Itt a kézirat...

V: Micsoda? Ezek üres lapok...

Í: Igen. Írtam háromszor harminc-negyven oldalt, de rájöttem, hogy ez nem az én világom. Akkor kivettem az írógépből a szalagot. Zakatolok, hogy kiírjam

magamból ezt az egészet, de üres lapok jönnek ki a gépből. Úgy gondolom, még teleírok száz-százötven üres oldalt, aztán elkészülök, és kezdek valami mást... Várj csak!... Ez az oldal itt rólad szól...

V: Ha a te példádat akarom követni, fekete üveget kell rakjak a látcsővembe... Egy-két hétig még nyilván ott állok majd az ablakban. Nagyon megszoktam...

(Mélyhangú motorzúgás az ablak felől.)

Í: Az első busz...

V: Már?

Í: Virrad...

(Csend.)

V: Szomjúhozom, mondta Jézus a kereszten...

Í: Az előbb még te óvtál a túlhajtott párhuzamoktól... Ha te és Jézus... Akkor tudod mit? Hozom neked az ecetes spongyát...

(Isznak. Poharak koccannak a tálcán.)

Í: No és magamnak is. Lehet, hogy nem vagyok sokkal jobb nálad... És ha azt a keveset hangoztatni kezdem, akkor már annyival sem...

V: Szóval..., van megbocsájtás?

Í: Hát, nem tudom. Mindenesetre itt ne térdelj le még egyszer... Talán menj el a Vízivárosba. Ha Antal atya meglát, biztosan tudni fogja, miért jöttél. A pofon már megvolt a múltkor, de így se lesz könnyű.

V: Sejtem... És te?

Í: Mit én?

V: Te meg tudsz bocsájtani?

Í: Miért olyan fontos ez neked?

V: Mert ismerem minden leírt mondatodat. És ettől valahogy olyan, mintha te is ismernél engem... Szóval...?

Í: Nem tudom. Tényleg nem tudom...

V: Túl sokat beszéltünk.

Í: Nem baj.

V: Akkor hallgassunk?

Í: Igen... Talán... mint a karthauziak. Hallgassunk.

(Széknycorgás. Távolodó lépések. Ajtónyílás és csukódás. Közeledő léptek. Ablaknyitás. Nyújtózás, fáradt, megkönnyebbült sóhaj. Finoman beúsznak a nyári korareggel hangjai.)

(Bagolyirtás, 1991. ősz)

Idősebbek hullámhosszán

(A Seekers együttes lendületes zenéje szól a rádióból.)

Férfi: Elmentek ti az édesanyátok kellős közepébe! Most kimegyek a fürkéhez, és betelefonálok. Hát ezt azért már mégse! Az idősebbek hullámhosszán... Marhák! Mi az, hogy az idősebbek hullámhosszán? A Seekers megy... Hát nem hallják ezt a ritmust? A Csárdáskirálynőt majd a kriptaszökevények hullámhosszán fogják sugározni? A Radetzky marsot meg a foszló hullákén? Uramisten, milyen címkét kap majd Mozart vagy Bach? Örület. A Seekers együttes az idősebbek hullámhosszán...! Rendben van, nem vagyok már húszéves, de azért kikérem magamnak az idősebbek hullámhosszát. Negyvenhat éves múltam. Nem vagyok hajlandó az idősebbek hullámhosszán hallgatni a kedvenceimet. Olyan jó kis banda volt, emlékszem... Kavargatni kell ezt a rohadt levest, mert odaég... Na jó, nem autózom be a faluba az egyetlen telefonfülkéhez, de a végén meghallgatom, ki szerkesztette a műsort. Ha a Pálosi vagy a Magyar zenei szerkesztő urak, hát megfojtom őket, az hétszentség... Bár a Magyar csak komolyzenét csinál... Idősebbek hullámhosszán... Benne vagyok az életben. Kötésig. Húsz éves koromban nem jártam eddig az életben... Mi az, hogy kötésig? Derékig? Vagy lejjebb van a kötés? Húsz éves koromban derékig még nem, de csípőig... Hát igen...

1. Nő: Gyönyörű volt, emlékszel? Gyöngéd voltál és ellenállhatatlan. Megőrültem érted. Azt hittem, szétrobbanok minden alkalommal... Tényleg azt hittem. Mint egy rúd dinamit, olyan voltál...

Férfi: Ügyes tűzszerész voltam...

1. Nő: Ne hülyéskedj, tényleg fantasztikus volt. Tudod, még most is emlékszem rá. Most is ugyanaz vagy, de ugyanakkor azért más is, ebben a mostban benne van az a régi, és ez ma ezért szép. Érted, mit mondok?... Gondold meg, különben sima házasságtörés volna... Neked is van két gyereked, mint nekem, rendes feleséged, nekem férjem...

Férfi: Jó hecc lenne, ha valami másik kölcsönlakásban ők is együtt duruzsolnának...

1. Nő: Nekik nincs közös múltjuk...

Férfi: Attól még lehet jelenük és jövőjük.... Uuuu, ne haragudj, zsibbad a karom...

1. Nő: *(Nevet.)* Nem vagy már mai gyerek, de azért nekem jó vagy... Csak nem húszéves.

Férfi: Ha az lennék, talán nem volnék itt, egy negyvenkét éves asszonynál...

1. Nő: Te voltál húsz, én tizenhat... Te kis lilimtipró!

Férfi: Na jó, azért nemcsak tiportam, meg is gereblyéztem rendesen...

1. Nő: És dugványoztál is. Tudom, mindig ezt mondod.

Férfi: Igen, mit szerénykedjek?

1. Nő: De most zsibbad a karod a fejem alatt, édesem.

- Férfi: Igen, zsibbad. És néha iszonyúan ég a gyomrom, vagy szorítást érzek a szívem körül. Majd megnézetem.
1. Nő: Igen, nézzen be hozzám...
- Férfi: Legszívesebben óránként benéznék hozzád. Doktornő, a betegek vagyok... De óránként már nem tudok benézni. Pláne bekopogni.
1. Nő: Azt hiszem, már én sem igénylem, hogy óránként kopogtass. Beérem azzal, hogy hetente benézz, de akkor kopogtass rendesen.
- Férfi: Nem vagy megelégedve?
1. Nő: De igen. És remélem, hogy így is megy tovább. Ez inkább biztatás.
- Férfi: Mint a tojás, ugye? Este biztatás, reggel kritika. Most reggel van?
1. Nő: Este van. Hű, és milyen késő... Tudom, menned kell. De gyere, ahogy tudsz.

(Hangosan szól a Seekers.)

- Férfi: A rohadt életbe, hol van a só?! ... Hol a só?! Nem bírom megenni a levest só nélkül. Az ember ebédet kotyvaszt magának ebben a hülye hideg faházban, és sehol egy kis só. Az előbb még itt volt. Minden eltűnik. Előbb a gyufa, aztán a leveskocka. Most meg a só... Inkább az agyérelmeszesedésem vagy a nyűgös szeretőim, a barom főnökeim... De nem, ezek nem hagynak el... Csak én hagyok el folyton mindent. Múltkor a táskámat a három új kézirattal, amelyekről még másolatom se maradt. Lehet, hogy magamat hagyom el így lassan, ahogy a királykisasszony tanulja a szerelmet, apródonként...
2. Nő: Tudod, rá kellett döbbenjek, hogy lelépsz. Az első adandó alkalommal lelépsz. Na, tölts még egy pohárral... Most már jöjjön ki belőlem... Most már meg merem mondani.
- Férfi: Micsodát, aranyom?
2. Nő: Azt, hogy kifarolsz a helyzetekből, azt akarom neked megmondani.
- Férfi: Én?
2. Nő: Igen, te. Hagyod a dolgokat megoldódni. Gondolod te. Holott elmerülni hagyod a dolgokat. Az embereket pedig megfulladni.
- Férfi: Most magadra gondolsz?
2. Nő: Nem, még csak nem is magamra. Jó, mellettem nem álltál ki...
- Férfi: Mondtam neked is, de kérdezz meg bárkit: melletted szóltam az értekezleten.
2. Nő: Tudom, mondták. Mellettem szóltál, amikor mások hallgatták. Köszönöm. De ki nem álltál. A kettő nem ugyanaz.
- Férfi: Nem álltam. Én már nehezen állok ki.
2. Nő: Pedig nem vagy még olyan öreg kurva... De kurva vagy. Inkább riszálsz, mint kiállsz.
- Férfi: Szóval nem álltam ki melletted? Pedig szóltam...
2. Nő: Nem álltál ki mellettem. De ez a kisebb baj. Tudod, mi mellett nem állsz te ki?
- Férfi: Majd megmondod. Töltöttem sört...

2. Nő: Te a magad jobbik énje mellett nem állsz ki, és ez az igazi baj. Negyvenhat éves vagy, most már nem nagyon fogsz változni. Úgy érzem, javulni. Te már csak romlasz. Ezt mint a barátod meg kellett mondanom. Engem most kitétek a laptól. Minden második nap elküldenek valahonnan egy újságíró. Te mellettem szóltál ugyan, de azért védted a saját helyedet. Hivatkozatsz a két gyerekedre, hivatkozatsz arra a húsz évre, amit itt töltöttél. Igen, mindez igaz. De ne mondd, hogy az nem igaz, hogy a magad jobbik énje mellett nem álltál ki?... Mi mindent csináltál te itt végig?! Mi mindenhez asszisztáltál, vagy mik fölött hunytál szemet? Gondold végig ezt a húsz évet! Amit én persze alig ismerek, hiszen csak két éve jöttem. De már megyek is. Az más ügy, hogy véletlenül barátok lettünk, vagy valami olyasfélék. És nem rajtam múlt, hogy nem mélyült el jobban ez a barátság. Ezt is meg kell neked mondanom.
- Férfi: Ezt hogy érted?
2. Nő: Hogy értem...? Tudod, nekem nem volt elég, szóval nem lett volna elég, hogy lapzártá után a hátsó szobában az asztal sarkán, miután lenyeltünk két kávéspohárral a repi konyakból. Lépned kellett volna, de te azt a lépést már nem tetted meg.
- Férfi: Meg kellett volna kérjem a kezedet?
2. Nő: Hülye... Bocsáss meg... Mért csinálsz úgy, mintha nem értenéd?
- Férfi: Hátha tényleg nem értem...
2. Nő: A jobbik éned... Maradjunk ennél...
- Férfi: Te már csak tudod... De honnan tudod? Azt hiszed, ez is olyan, mint a helyesírás? Hogy megnézed a legfrissebb kiadású szótárban, mert gondos és alapos vagy, el kell ismernem, szóval föllapozod szorgalmasan a nagy okos könyvet, és aztán ítéletet hirdetsz... Megfellebbezhetetlenül, mert mögötted áll az egész Tudományos Akadémia...
2. Nő: Talán inkább te érzed magad tévedhetetlennek... Éppen azért, hogy rögtön előrebocsájtod, hogy tévedhetsz. Ha ez kijön a szádon, mindig biztos vagyok benne, hogy valami kinyilatkoztatás fog következni. Jól begyakorolt szereped ez... Toleráns arcot vágasz, bűgóra veszed a hangod, lehet sírni a válladon, és azt hiszed, hogy ezzel mindent megtettél. Hát ez a maximum, amit te megtettél. Te addig mész el, amíg nem kell kockáztatnod semmit. Legfőképp a lelki békédet. Neked igazából hízelgett az, hogy sírtunk a válladon. Én is, és az is, aki végül ráállt, hogy minden bizonytalanságot vállalva gyereket csináljon nekem. Amiről te annyira le akartál beszélni...
- Férfi: Azt hittem, a barátod vagyok, és ha te szóba hozod a dolgot, talán a véleményemre is kíváncsi vagy. Nem gondoltam, hogy pár hónap múlva illetéktelen beavatkozásnak fogod minősíteni.
2. Nő: Magadért aggódtál, szóval beleképzelted magad a Laci helyzetébe, hogy milyen volna, ha vállalnod kellene valamit...
- Férfi: Miért kéne vállalnom, olyasmit, amit nem akarok?
2. Nő: *Valamit* kéne vállalnod végre, majdnem mindegy, hogy mit, csak hogy egészen le ne konyuljon a vállalód...

- Férfi: Aranyos vagy, hogy így aggódsz, ilyen őszinte, tapintatos szeretettel...
2. Nő: Azt hiszem, kicsit még irigy is voltál, hogy veled ott az asztal sarkán nem, de azzal a szürke kis egérrel a puha agyamban igen... Ismerd be...
- Férfi: Hogyne. És én árultam el Jézust, és én kezeltem Auschwitzban a gázcsapot. Van még valami főbenjáró bűn, amit nem vallottam be?
2. Nő: Hagyd ezt... Egyszerűen belegondoltál, hogy vállalnod kéne valamit. Például egy házasságon kívüli gyereket. Ellened fordult az a szép nagy empátiád. Nagyon is beleképzelted magad a Laci helyzetébe, hiszen te is csinálhatnál valahol gyereket... Azokon a forró csütörtök délutánokon...
- Férfi: Ezt hagyjuk, jó...
2. Nő: Ugye elképzelhető? Ugye van ilyen?
- Férfi: Kinek nincs?
2. Nő: Látod, ez a te nagy toleranciád: „kinek nincs?”... Pedig biztosan van, akinek nincs... Lehet olyan, akinek nincs... Te ugyanolyan rossz vagy, mint azok, akiket megérsz. Csak egy kicsivel rosszabb. Te a magad bűneit bocsátod meg, előre, amikor megértőnek mutatkozol...
- Férfi: Azt hiszem, nem élek az utolsó szó jogával...
2. Nő: Ha valaki most hall minket, biztosan neked ad igazat. Nyilván elvettem a sulykot, talán elég lett volna az első pohár sört meginnom. De könyörgöm, hidd el, hogy aggódom érted, most csúszik ki a kezedből a jobbik éned...

(Erősödik a Seekers zenéje.)

- Férfi: Ez a rohadt sótartó... Majdnem kicsúszott a kezemből... Ha beleejtem, kezdhetek új levest kotyvasztani, pedig már majd' éhen halok. Mért éppen itt és most kéne elpusztulnom? Írni jöttem ki erre a másfél hétre, nem meghalni. Persze ha öreg elefántnak érzem magam, akkor is elvonulok majd, feltéve, hogy lesz még vonulásnyi erőm... Ez az! Kijövök majd írni, és két hét alatt szépen éhen pusztítom magam... A kötél nem az én műfajom... A pisztoly se... Kinga biztosan azt mondaná erre is, hogy gyáva volnék meghúzni a ravaszt. De talán eléggé bátor leszek ahhoz, hogy letegyem a fakanalat. És örökre elzárjam a gázt. Ez a rohadt gáz már most is csak pislákol. Mintha lobogó tehetségemet látnám... Idősebbek hullámhosszán...

3. Nő: Isten éltesen, fiam!

(Gyerekek hangok énekelnek: Boldog, boldog, boldog születésnapot, kívánjuk hogy legyen még sok ilyen szép napod... Nevetésbe, pohárcsörgésbe hal el az ének.)

3. Nő: Éppen ennyi idős volt apád, amikor amnesztiát kapott. Tudod, ötvenhat után ült egy keveset szegénykém, pedig nem lőtt, egy pofont se adott, bár nagyon viszkedett a tenyere. A párttitkár éveken át zaklatta, „Koller úr”, mindig így szólította, valami irgalmatlanul gúnyos hangsúllyal, „új idők járnak, Koller úr, ma már más az időszerű... Nem a polgári tisztesség, Koller úr”... Kizsákmányolónak nevezte apádat, pedig három kofferrel és a nyolchónapos bátyáddal menekültünk el a háború végén Kassáról. Ennyink maradt... Apád aztán újravillamosított két megyét az ostrom után, miniszteri kitüntetést kapott, és akkor ez a szaralak, bocsáss meg, fiam, nem tudok más szót használni, ez

leuraszt. Szóval október 30-án azzal jött haza apád, hogy megválasztották az üzemi munkástanács elnökévé, a Krasznai, a párttitkár meg odasomfordált, hogy így Koller úr, meg úgy Koller úr, most egyszerre semmi gúny nem volt az urazásában, „én megvédtem magát, csak azért csúfolódtam, hogy ezzel mások dühétől megkíméljem, elhitettem velük, hogy magát én gyöttröm, maga az én személyes üldözöttem, akin nem osztozom, és ugye nagyobb baja nem is esett”... Ezzel a szöveggel állt elő, érted, fiam, apád szegény majdnem pofonvágta, ehelyett inkább meggyóna, mármint hogy gyűlölte ezt az embert. Mikor kiszabadult, újra elment ugyanahhoz a paphoz, és meggyóna, hogy mulasztással vétkezett, nem pofozta fel azt a szemét alakot, aki persze ellen vallott a tárgyaláson ötvennyolc tavaszán. A pap hümmögött, és azt kérdezte, tudja-e a kedves hívő, hogy nemcsak a papot, de a gyónót is köti a gyónási titoktartás. Igen, mondta apád. „Hát akkor azt mondom, fiam”, folytatta a pap, „hogy nagy bünt követtél el azzal a mulasztással: egyszer még pótolod be”. A papot később, valamikor a hatvanas évek elején lecsukták, úgy látszik, nem minden gyónója őrizte a gyónási titkot...

(A háttérben családi születésnapozás hangjai.)

Férfi: Mami, ezt a sztorit még nem mesélted...

3. Nő: Nem úgy, mint a többit, igaz? Biztosan mindent sokszor elmesélek, amit valahogy fontosnak gondolok. Hetvenöt éves koromra ezt elnézhetitek nekem. Te még csak negyvenhat vagy, és már most többször mesélsz el és írsz meg mindent...

Férfi: Író vagyok, anyám, kevés fantáziával...

3. Nő: ...ráadásul mindig másképp. Nem, fiam, egyre több fantáziával élsz. Néha azt hiszem, már magad se tudod pontosan, mi a történeteid valóságalapja, és hol kezdődik az írói képzelet. Nálad folyton él és kavarog a múlt, benne evickélsz, és kavargatod a nagy lapát kezeddél. Én a mában és a holnapban élek, a múlt megtörtént a számomra: úgy, ahogy történt. Én ma nem arra gondolok, hogy miért nem küldtem vissza apádat a hivatalba, hogy adjon egy hatalmas pofont annak a disznónak, pedig a nyelvemen volt, s akkor talán más irányt vesz, ha nem is a történelem, de az apád sorsa, no meg az enyém... Ki tudja... Szóval én ma nem ezen rágódom, hanem arra gondolok, hogy három hét múlva Hajnikának lesz születésnapja, már ki is találtam neki egy emeletes tortát, ilyet még nem látott. Te pedig megvehetnéd neki azt a virágokról szóló könyvet. A keresztlányodat most éppen a virágok érdeklík, remélem ezt legalább tudod...

Férfi: Persze, hogy tudom...

3. Nő: Képzelem...

Férfi: Valld be, hogy kifejezetten mára tartogattad ezt a történetet. Az apánkról...

3. Nő: Így van. Már régebben eszembe jutott, de olyan kifejezően estek egybe a dátumok. Épp a születésnapján kapott amnesztiát apád...

Férfi: Gondolod, hogy én is kaphatok?

3. Nő: Amnesztiát...? Téged még el se ítélték... Ami nem jelenti azt, hogy ártatlan vagy. Tudod, persze, hogy tudod... annyi vétke van az embernek, amiért nem ítélné el bíróság. Aztán valami kis hülyeségért esetleg elítélik. Apád mondta

ezt, amikor kiszabadult. Úgy ülte le azt a három és fél évet, mint aki megérdemelte. Valahogy úgy szólt az ítélet, hogy részt vett a szocialista hatalom megdöntésére irányuló kísérletben. Erre tulajdonképpen büszke lehetett volna, csakhogy ez így nem volt igaz. Hogy milyen vétkekre gondolt, azt sosem kérdeztem. Tudta ő is, hogy nagyjából sejtem, maradtunk ennyiben... Hiszen én se voltam ártatlan... Na ne aggódj, fiam, nem fogok meggyónni neked... *(Más hangon.)* Egy fontos tanulsága mindenképp van a történetnek, hogy ha eljön az igazság pillanata, ne mulasszátok el szájon vágni azt, akit kell...

(Nevetés, poharak csörögnek).

Férfi: Apánk szegény most biztosan megkérdezné, hogy ezt is az apácáknál tanultad, szívem?...

(Nevetés.)

3. Nő: Nem, drágám, válaszolnám neki, ezt már az életben, amelynek jó részét, sőt a legjobb részét melletted töltöttem. De azért egy fontos pofont te sem kaptál meg. Hát te, kisfiam?

Férfi: Azt hiszem, én sem.

3. Nő: Reméltem, hogy így látod. Akkor még van remény. Nem tudom pontosan, mire, de van, és ez a fontos. Akkor még nem vagy olyan öreg... Negyvenhat év... Ez akár matuzsálemi kor is lehet, ha az ember nem vigyáz eléggé. Fiatal már nem vagy, mondhatnám idősebb, de minek mondjam? Isten éltesen!

(A háttérből egyre vidámabb születésnapozás, Happy birthday to you... Átúszik a Seekers zenéjébe.)

Férfi: Az újjászületés pillanata ez! Megmenekültem! Ehető a leves, nem fogok éhen pusztulni! Eszem egy jót, pihengélek kicsit a fenyő alatt a félárnyékban, aztán kezembe veszem a sorsomat. Vagyis papírt fűzök a gépbe, és írni kezdek. De hát ez majdnem ugyanaz.

(Lassan halkul a Seekers zenéje.)

Bemondó: Idősebbek hullámhosszán című műsorunkban a Seekers együttes felvételeiből hallhattak néhányat kedves hallgatóink. Szerkesztette: Kiss Gyöngyi.

Férfi: Pálosi! Adj hálát az Istennek! Most te is megmenekültél. Legalább egy szájonvágástól...

(Edénycsörgés, a Kossuth Rádió szünetjele szól.)

-&-